

## Recenzní studie

### Synoda o synodalitě (2021–2024) jako „inkognito“ koncil? Několik poznámek ke knize Christopa Theobalda\*

Josef Mikulášek

Představovat teologické komunity z oblasti systematicko-teologického bádání katolické teologie osobu a dílo německo-francouzského teologa Christopa Theobalda je záležitostí jistě zbytečnou. Theobald, emeritní profesor na pařížské Centre Sèvres, patří mezi nejproduktivnější katolické systematické teology posledních let.<sup>1</sup> Bohužel prozatím žádné z jeho zásadních děl nebylo přeloženo do českého jazyka, a tak zůstává širšímu publiku v naší zemi neznámým.<sup>2</sup> Christoph Theobald, jezuitský teolog původem z německého Kolína nad Rýnem, platí za jednoho z nejvýraznějších a nejoriginálnějších interpretů II. vatikánského koncilu (1962–1965) a jeho recepce v pokoncilní teologii a církvi, ale také za významného experta v konkrétnějších otázkách stavu křesťanství v západní civilizaci, misijní proměny církve ve stopách *Ad gentes* či metody v systematické teologii.

Nepřekvapí proto, že Theobald je pozorným komentátorem probíhající Synody o synodalitě katolické církve (2021–2024), když se 1.

---

\* Tento text vznikl za podpory vnitřního grantu Univerzity Palackého v Olomouci IGA\_CMTF\_2024\_003 (Česká katolická teologie v kontextu sociálně-kulturních proměn společnosti).

<sup>1</sup> Christoph Theobald (nar. 1946) je jezuitským teologem německého původu, nyní již emeritní profesor systematické teologie na pařížské teologické fakultě Centre Sèvres, kde dlouhá léta vyučoval. Mezi jeho nejvýznamnější díla patří knihy *Le cristianisme comme style. Une manière de faire de la théologie en postmodernité I–II* (Paris: Les Éditions du Cerf, 2007), *La réception du concile Vatican II. I. Accéder à la source* (Paris: Les Éditions du Cerf, 2009) a II. *L'Eglise dans l'histoire et la société* (Paris: Les Éditions du Cerf, 2023).

<sup>2</sup> Jediné v českém jazyce dostupné představení Theobaldovy biografie a hlavních linií jeho teologické práce nalezneme v PAVEL ŽENÍŠEK, „Christoph Theobald: Pět etap na cestě teologa,“ *Universum* 4 (2019): 18–19.

a 2. zasedání XVI. řádné Synody biskupů zúčastnil sám jako člen skupiny odborníků-teologů („facilitátorů“), která v říjnu 2023 redigovala závěrečnou zprávu tohoto zasedání.<sup>3</sup> Právě v průběhu roku 2023, reflektující jednotlivé etapy Synody o synodalitě, Theobald připravoval svoji knihu, jejíž francouzský originál může znít velmi překvapivě: *Un nouveaou concile qui ne dit pas son nom?*, tedy „koncil, který nevyslovil své vlastní jméno“. Po prvním vydání této knihy (říjen 2023) následovalo vzápětí (únor 2024) vydání druhé, ve kterém autor rozšiřuje záběr předkládaných témat právě o reflexi vlastní účasti na 1. zasedání celosvětové Synody v říjnu 2023.<sup>4</sup>

Hlavní teze této knihy, jak napovídá její název, zní jasně: Je možné nazývat probíhající celosvětovou Synodu o synodalitě jako církevní koncil, který sebe takto neoznačuje, který jedná doslova „inkognito“?<sup>5</sup> Jakým způsobem lze současnou Synodu chápat jako navázání na nedokončenou práci II. vatikánského koncilu? Jaký by v důsledku existoval vztah (formální a materiální) mezi prozatím posledním „oficiálním“ koncillem církve a Synodou, kterou Theobald označuje jako „inkognito“ koncil?

Perspektiva, kterou Christoph Theobald touto knihou sleduje, není ani historického charakteru, ani systematicko-teologického (tj. obsahová analýza dosavadních výstupů jednotlivých fází Synody o synodalitě). Theobald v převážné míře sleduje ekleziologickou perspektivu, ve které čtenáři přibližuje proměnu synodální dimenze církve od „události“ k „procesu“<sup>6</sup> jako „zkušenosti obrácení a reformy“,<sup>7</sup> kterou Bůh zve katolické křesťany k hledání adekvátní strukturální složky církve; tedy

<sup>3</sup> Viz „Souhrnná zpráva 1. zasedání XVI. řádného generálního shromáždění biskupské synody Synodální církev v misijním poslání“ (29. 10. 2023), [https://cbk.cirkev.cz/public/media/files/46/source/orig/45819\\_231028-zaverecna-zprava-syntezy-ze-synodalniho-zasedani-biskupu-rijen-2023-cz-kor.pdf](https://cbk.cirkev.cz/public/media/files/46/source/orig/45819_231028-zaverecna-zprava-syntezy-ze-synodalniho-zasedani-biskupu-rijen-2023-cz-kor.pdf) [cit. 25. 5. 2024].

<sup>4</sup> Christoph THEOBALD, *Un nouveaou concile qui ne dit pas son nom?*, Paris: Éditions Salvator 2023<sup>1</sup>, 2024<sup>2</sup>. 5. kapitola této knihy, shrnující autorovu zkušenost a poznatky z 1. zasedání Synody v říjnu 2023, původně publikována jako Christoph THEOBALD, „La première session de la XVIe assemblée générale ordinaire du Synode des évêques. Point d'étape sur un chantier ouvert“, *Recherches de science religieuse* 112, č. 1 (2024): 15–31.

<sup>5</sup> Srov. název knihy v italském překladu, z nějž budu v následujícím odkazovat: Christoph THEOBALD, *Un concilio incognito? Il sinodo, via di riconciliazione e creatività*, Bologna: EDB, 2024.

<sup>6</sup> Viz MEZINÁRODNÍ TEOLOGICKÁ KOMISE, *Synodalita v životě a poslání církve* (2018), Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2021, čl. 70.

<sup>7</sup> THEOBALD, *Un concilio incognito?*, s. 10.

jako hledání nové metody (*met-hodos*) života církve a také jejího strukturního rozlišování a rozhodování.

V první kapitole zve v krátkosti Theobald čtenáře k popisu synodálních principů v počátcích křesťanství tak, jak – dle autora – nacházíme důležité indicie tohoto *syn-hodos* (= společného putování církve) v novozákonních textech. Základní osou úvah jsou zde pro Theobalda evangelní a další novozákonní texty, jejichž *leitmotivem* je obraz putujícího společenství Kristových učedníků. Zkušenost cesty a reflexe této cesty (např. Lk 10, 1–24; Sk 10, 34) jsou pro Theobalda příležitostí k aktualizaci v dnešních podmínkách: „Dnes si silněji uvědomujeme, že je nemožné naslouchat Bohu, který mluví, bez současného naslouchání druhým, včetně těch žen a mužů, kteří jsou umlčováni na periferii zájmu.“<sup>8</sup> Toto přesvědčení vychází z Theobaldovy dosavadní interpretační práce dokumentů II. vatikánského koncilu, ve které se snaží sledovat ekleziologickou linii koncilních dokumentů prostřednictvím „genetické vize“ v celém *corpus* koncilních dokumentů, a které autora vedou k nutnosti intertextuální četby dokumentů *Lumen gentium* a *Gaudium et spes* zejména s Dekretem o misijní činnosti církve *Ad gentes*, téma nabývající na významu právě v kontextu synodální proměny církve.<sup>9</sup> Theobald označuje vizi této podoby života církve za *stereofonní* naslouchání, jež v současné situaci *meta-synody*, tj. probíhající Synody o synodalitě, „umožňuje mluvit v pravdě a rozhodovat o budoucnosti“ církve.<sup>10</sup> Novozákonní perikopy popisující zkušenost prvotní církve jsou pro Theobalda inspirací k „osvícenému pragmatismu“<sup>11</sup> k němuž, dle autora, křesťany Bůh

<sup>8</sup> Tamtéž, s. 11.

<sup>9</sup> Srov. např. Christoph THEOBALD, „The Principle of Pastoralty at Vatican II. Challenges of a Prospective Interpretation of the Council,” in *The Legacy of Vatican II*, ed. Massimo Faggioli – Andrea Vicini, New York: Paulist Press, 2015, s. 26–37, zde s. 29–30: „Posouzení naší situace nás vede k přehodnocení klasické odlišnosti mezi tradičně křesťanskými zeměmi a misijním územím. Toto přehodnocení nás na prvním místě vede k překročení juxtaopozice koncilních textů o církvi, kladoucí na jednu stranu *Lumen gentium* a *Gaudium et spes* a na druhou stranu *Ad gentes*. Za druhé nás vede k reinterpretaci celkové vize *Lumen gentium* ve světle misijního dekretu *Ad gentes*. Právě ‚Dekret o misijní činnosti církve‘ je jediným dokumentem poskytujícím nám *genetickou vizi* víry a církve ve společnosti. A proto nám umožňuje reinterpretovat celkovou vizi *Lumen gentium* v této perspektivě.“

<sup>10</sup> THEOBALD, *Un concilio incognito?*, s. 11.

<sup>11</sup> Tamtéž, s. 55. Theobald sám tento „osvícený pragmatismus“ vysvětluje následovně: „Je třeba uvažovat o pastorálních implikacích časového prodloužení procesu [tj. prodloužení na léta 2021–2024, pozn. aut.] a o ambici [tímto procesem, pozn. aut.] vykonat

v současných letech zve. Osvícený pragmatismus není pro Theobalda typem „manažerského řízení“, nýbrž – jak se za dobu trvání Synody vžilo „technické“ označení – konverzace v Duchu jako projev „praktické pneumatologie“<sup>12</sup> pro rozvoj církve.<sup>13</sup>

Právě v této perspektivě *praktické pneumatologie*, projevující se na rovině křesťanů jako *osvícený pragmatismus* lze nejlépe rozumět následujícím kapitolám Theobaldovy knihy, ve kterých autor nejprve prozkoumává ekleziologii *Lumen gentium* s ohledem na dosud nedokonale *aktivně* recipované pojetí církve jako Božího lidu (kap. 2), aby následně reflektoval průběžné výsledky první (diecézní-národní-kontinentální) a druhé (1. zasedání XVI. shromáždění Synody) etapy Synody o synodalitě analýzou publikovaných závěrečných textů (kap. 3 a 5). Ve 4. kapitole se Theobald zamýšlí nad probíhající Synodou z perspektivy „změny epochy“ lidské civilizace, a tedy jako způsob hledání „cesty zklidnění a tvořivosti“<sup>14</sup> církve v jejím dějinném poslání, a v poslední, 6. kapitole, Theobald vstupuje do diskuze se dvěma vlivnými postavami katolické ekleziologie pokoncilní doby, s Karlem Rahnerem a Ghislain Lafontem, k diskutování „začátku začátků“, kterým – z pohledu K. Rahnera – pro globální křesťanství byl II. vatikánský koncil.

V této recenzní studii nebude možné zabývat se všemi výše naznačenými, a mnoha dalšími, tématy knihy odpovídajícím způsobem. Čím přitahuje Theobaldova kniha pozornost a co bude předmětem následujících řádků, není pouze zájem odborného teologického publika, ale všech těch, kdo se v prostředí katolické církve v posledních několika málo le-

---

hlubokou proměnu církevní ‚kultury‘ k objevení nových způsobů vzájemného naslouchání si a přijímání rozhodnutí.“ Tamtéž.

<sup>12</sup> Tamtéž, s. 25.

<sup>13</sup> Tento pohled je mimochodem možné vnímat již od prvních dokumentů, „scénářů“, Synody o synodalitě, když například *Přípravný dokument* této Synody, když hned na začátku stojí: „Na základě zkušenosti ze společného putování a společné reflexe již *absolvovaného úseku* se církev bude moci naučit, jaké mechanismy jí mohou pomoci žít společenství, umožňovat spoluúčast všech a otevírat se svému poslání.“ Srov. GENERÁLNÍ SEKRETARIÁT SYNODY, „Přípravný dokument XVI. řádného generálního shromáždění biskupské synody ‚Za církev synodální: Společenství, spoluúčast a poslání‘,“ (7. 9. 2021), [https://cbk.cirkev.cz/public/media/files/19/source/orig/18647\\_cbkdcsc\\_prip\\_ravný-dokument-xvi-radneho-generalniho-shromazdeni-biskupske-synody-za-cirkev-synodalni-7-zari-2021.pdf](https://cbk.cirkev.cz/public/media/files/19/source/orig/18647_cbkdcsc_prip_ravný-dokument-xvi-radneho-generalniho-shromazdeni-biskupske-synody-za-cirkev-synodalni-7-zari-2021.pdf) [cit. 21. 5. 2024].

<sup>14</sup> THEOBALD, *Un concilio incognito?*, s. 126.

tech táží po vyjasnění statusu synodality v životě katolické církve,<sup>15</sup> je-li evidentní, že v době pontifikátu papeže Františka se stále zřetelněji pojem synoda mění z jednorázových *událostí*<sup>16</sup> do podoby *procesů* či spíše *stylu* života církve.<sup>17</sup> V následujících řádcích se proto zaměřím na tři *metodologické* aspekty současné diskuze o synodalitě v životě katolické církve.

## 1. VZTAH II. Vatikánského koncilu a Synody o synodalitě

Christoph Theobald ve své knize uvozuje provokativní tezi: Je možné považovat současnou Synodu o synodalitě za „koncil, který nevyslovil své jméno“? Tuto tezi by bylo možné rozvinout dvojím směrem: Jednak vnímat vnitřní sepětí témat projednávaných současnou synodou a II. vatikánským koncilem – přičemž první fázi probíhající synody (konzultace Božího lidu) je možné vnímat jako realizaci průzkumu „znamení času“ před kterými se církev dnes ocitá<sup>18</sup> –, jednak pozorovat současnou synodu v diskuzi o *konciliárním* a *synodálním* aspektu církve. V rozmezí necelých šesti desetiletí se znovu dostávají na „pořad dne“ katolické

<sup>15</sup> Důležitými dokumenty, které přispěly k rozvoji současné reflexe synodality církve, jsou MEZINÁRODNÍ TEOLOGICKÁ KOMISE, *Sensus fidei v životě církve* (2014), Praha: Krystal OP, 2015 a tématicky navazující MEZINÁRODNÍ TEOLOGICKÁ KOMISE, *Synodalita v životě a poslání církve* (2018), Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2021. Bibliografie k tématu teologické, kanonické a pastorální reflexe synodality v prostředí katolické církve narůstá rychlým tempem. Pro detailní přehled bibliografie (ke konci roku 2023) ve světových jazycích odkazují na Jos MOONS, „Synodality and the Roman-Catholic Church. An Academic Bibliography 2013–2023, 3<sup>rd</sup> edition,“ *Cahiers internationaux de théologie pratique* (Série „Documents“ č. 17), [https://www.pastoralis.org/wp-content/uploads/pdf/documents/CITP\\_Doc\\_17\\_Moons\\_Synodality\\_Roman-Catholic-Church\\_bibliography-revised-November-2023.pdf](https://www.pastoralis.org/wp-content/uploads/pdf/documents/CITP_Doc_17_Moons_Synodality_Roman-Catholic-Church_bibliography-revised-November-2023.pdf) [cit. 23. 5. 2024].

<sup>16</sup> Od roku 1965, ve kterém byla ustanovena Synoda biskupů papežem Pavlem VI., až do zahájení Synody o synodalitě v říjnu 2021 se konalo 15 řádných, 8 speciálních kontinentálních/lokálních a 3 mimořádná shromáždění Synody biskupů.

<sup>17</sup> Dokument Mezinárodní teologické komise *Synodalita v životě a poslání církve* v čl. 70 rozlišuje synodalitu jako a) specifický styl života církve, b) synodální struktury a c) synodální dění.

<sup>18</sup> Theobald v úvodu knihy připomíná témata, která v průběhu Druhé zvláštní Synody o Evropě, zmínil milánský arcibiskup, kardinál Carlo Maria Martini: 1) nedostatek kněží, 2) místo ženy ve společnosti a církvi, 3) účast laiků na služebném rozměru života církve, 4) otázky týkající se morálního učení církve v oblasti lidské sexuality, 5) otázka svátostního manželství, 3) ekumenické směřování křesťanských církví. Srov. THEOBALD, *Un concilio incognito?*, s. 7.

církve slova z přelomového projevu belgického kardinála Suenense, který zazněl v bazilice sv. Petra dne 4. prosince 1962, v průběhu 33. generálního shromáždění koncilu, jako podnět pro další směřování koncilních prací, které se v tu chvíli dostaly do slepé uličky, způsobené množstvím „materiálu“ k projednání a nejednoznačností budoucího směřování: „Církví, co říkáš sama o sobě (*Quid dicis de teipsa*)?“<sup>19</sup>

Vedla-li tato vůdčí idea k novému rozdmýchání koncilních prací v průběhu 2.–4. zasedání (v letech 1963–1965), které vykrytalizovaly v „kopernikánské revoluci“ v podobě 2. kapitoly LG, nesoucí název „Boží lid“, a tedy pojednávající o *rovné* křestní důstojnosti všech křesťanů, je jistě potřebné – a probíhající Synoda o synodalitě nás k tomu vede – abychom se zastavili a zpětně hodnotili, jak (ne-)úspěšně se tato *litera stala skutkem* v každodenním životě a rozhodování církve na jednotlivých rovinách, od farností a církevních společenství přes místní církve (diecéze) až po rovinu celosvětové církve. Nabízí se tedy otázka, zda recepci ekleziologie 2. kapitoly *Lumen gentium* – stále *in fieri* – je možné vnímat jako jeden z důvodů volání k synodální proměně církve, a tedy navázáním a dokončením prací započatých na koncilu.<sup>20</sup>

Historici a teologičtí interpreti II. vatikánského koncilu rádi zdůrazňují jeden fakt, evidentní z deníků koncilních otců a jejich teologických poradců. A to, že papež Pavel VI., který po smrti Jana XXIII. (3. června 1963) potvrdil záměr pokračovat v koncilních pracích, byl – z důvodu časových, ale také finančních – pevně rozhodnut, že koncilní práce musí být nutně uzavřeny 4. zasedáním, tedy do vánočních svátků roku 1965.<sup>21</sup> Odraz tohoto spěchu lze sledovat ve dvou impulszech, které se z naší dnešní perspektivy propojují:

<sup>19</sup> *Acta synodalia Sacrosancti Concilii Oecumenici Vaticani II*, sv. I/IV, Typis polyglottis vaticanis, 1971 (dále zkráceno na AS), s. 223. Viz také Léon-Joseph SUENENS, „Aux origines du concile Vatican II,“ *Nouvelle Revue Théologique* 107 (1985): 7. K „programové“ souvislosti mezi II. vatikánským koncilem a Synodou o synodalitě jako historickému momentu „kroku kupředu vzhledem k napětím obsaženým v některých koncilních dokumentech“ II. vatikánského koncilu viz Giacomo COSTA, „Sinodo 2021–2024: Dare gambe al Concilio,“ *Civiltà cattolica* 4158 (2023): 531–544.

<sup>20</sup> Případovou studii o obtížích s recepcí 2. kapitoly *Lumen gentium* v prostředí katolické církve na Slovensku viz v Pavol HRABOVECKÝ, „Proces prijatia *Lumen gentium* na Slovensku: odmietanie alebo nepochopenie?,“ *MKR Communio* 110, č. 1 (2024): 19–28.

<sup>21</sup> Srov. Giovanni TURBANTI, „Verso il quarto periodo,“ in *Storia del Concilio vaticano II*. Sv. 5: *Concilio di transizione. Il quarto periodo e la conclusione del concilio* (1965), ed. Giuseppe Alberigo, Bologna: Il Mulino, 2015<sup>2</sup>, s. 23–72, zde s. 43–56.

1) Papež Pavel VI. tak nejprve dne 15. září 1965 zřídil Synodu biskupů jako „centrální církevní instituci“, která „reprezentuje katolický episkopát“ v podobě trvalého orgánu zástupců biskupské kolegiality v jednotě s římským biskupem.<sup>22</sup> Právě tento „ústřední orgán“ měl pod vedením římského papeže pokračovat v hledání odpovědí na mnohé otázky, které „samotný koncil otevírá“ a jež chce papež s pomocí episkopátu v blízké budoucnosti „projednat a rozhodnout“.<sup>23</sup>

2) Vědomí „nových a velkých“<sup>24</sup> otázek života církve k projednání vyjadřuje tentýž papež 7. prosince 1965 ve svém proslovu k ukončení 9. zasedání koncilu, kdy v poohlédnutí se zpět a v hodnocení dlouhé a rozmanité koncilní práce zdůraznil: „Záměrem koncilu,“ říká Pavel VI., „nebylo vyřešit všechny naléhavé problémy, které s sebou přináší moderní způsob života. Některé z těchto problémů byly ponechány dalšímu studiu, které církev hodlá podniknout, řada z nich byla na koncilu prezentována ve velmi zkrácené a zobecněné podobě, takže jejich zpracování je otevřeno následným prohloubením a různým aplikacím.“<sup>25</sup>

Již v motu proprio *Apostolica sollicitudo*, kterým Pavel VI. zřídil instituci Synody biskupů coby speciální „stálou radu“ biskupů, nalezneme zmínku související se současnými léty vývoje institutu Synody: „Tato Synoda (...) tak jako každá lidská instituce, bude moci být časem zdokonalena.“<sup>26</sup> K tomu dochází zejména v době pontifikátu papeže Fran-

<sup>22</sup> PAVEL VI., „Apoštolský list motu proprio *Apostolica sollicitudo*“ (15. 9. 1965), AAS 57 (1965), s. 775–780. [https://www.vatican.va/content/paul-vi/it/motu\\_proprio/documents/hf\\_p-vi\\_motu-proprio\\_19650915\\_apostolica-sollicitudo.html](https://www.vatican.va/content/paul-vi/it/motu_proprio/documents/hf_p-vi_motu-proprio_19650915_apostolica-sollicitudo.html) [cit. 24. 5. 2024]. Pro okolnosti předcházející vyhlášení tohoto apoštolského listu viz s. Gilles ROUTHIER, „Portare a termine l'opera iniziata: la faticosa esperienza del quarto periodo,“ in *Storia del Concilio vaticano II*, ed. Giuseppe Alberigo, sv. 5, Bologna: Il Mulino, 2015<sup>2</sup>, s. 73–195, zde s. 79–85.

<sup>23</sup> PAVEL VI., „Projev ke kolegiu biskupů u příležitosti jmenin“ (24. 6. 1965), AAS 57 (1965), s. 640–643.

<sup>24</sup> Tamtéž, s. 643.

<sup>25</sup> PAVEL VI., „Proslov při 9. zasedání koncilu“ (7. 12. 1965), in *II. vatikánský koncil očima Jana XXIII. a Pavla VI.*, ed. Ctirad V. Pospíšil, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2013, s. 191.

<sup>26</sup> PAVEL VI., *Apostolica sollicitudo*. Také Jan Pavel II., téměř o dvě dekády později, prohlásil, že „se tento nástroj [tj. institut Synody, pozn. aut.] snad bude možné ještě zlepšovat“ tak, aby byla „kolegiální odpovědnost za pastorační“ v podobě Synody „vyjádřena ještě plněji“. Srov. JAN PAVEL II., „Homilie při mši svaté na závěr VI. řádného generálního zasedání biskupské synody“ (29. 10. 1983), [https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/it/homilies/1983/documents/hf\\_jp-ii\\_hom\\_19831029\\_chiusura-sinodo.html](https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/it/homilies/1983/documents/hf_jp-ii_hom_19831029_chiusura-sinodo.html) [cit. 22. 5. 2024].



tiška. Ten nejprve *via facti* a posléze *de iure* mění strukturu a metodu práce Synody. Nejprve faktickou změnou procedury, například v podobě zdvojeného zasedání Synody o rodině (2014 a 2015). Legislativní změny se tato instituce dočkala zejména v roce 2018 publikováním Apoštolské konstituce *Episcopalis communio*, ve které dochází k dosud nejzásadnější změně procedury biskupské Synody, ve které je naznačeno rozšíření tohoto orgánu z nástroje biskupské kolegiality v nástroj ekleziální synodality. V textu *Episcopalis communio* čteme:

Třebaže je synoda ve svém složení utvářena jako zásadně biskupská, nežije odděleně od ostatních věřících. Ona je naopak vhodným nástrojem, jak poskytnout hlas celému Božímu lidu právě prostřednictvím biskupů, ustanovených Bohem za „pravé strážce, interprety a svědky víry celé církve,“ když od zasedání k zasedání ukazuje výmluvný výraz synodálnosti jakožto „utvářejícího rozměru církve“. <sup>27</sup>

To ostatně papež František naznačil již v průběhu připomínky 50. výročí ustavení synody biskupů, když položil důraz na projev biskupské kolegiality *v rámci* synodality celé církve: „*Sensus fidei* [celého Božího lidu, *pozn. aut.*] zabráňuje tomu, aby došlo k příkrému oddělení *Ecclesia docens* a *Ecclesia discens*, protože také stádce [celek Božího lidu, *pozn. aut.*] má vlastní „čich“ pro rozlišování nových cest, které Pán otevírá církvi,“ <sup>28</sup> a to zejména s ohledem na „novou etapu evangelizace“, <sup>29</sup> která od církve požaduje, aby byla přítomna „ve všech částech světa v podobě „trvalého misijního stavu““. <sup>30</sup>

Lze se domnívat, že v dosavadní vizi papeže Františka je synodalita – ve své metodě práce – vtělením pravidla *vidět – posoudit – jednat*, které je rozčleněno na několik etap: „Pokud se okolnosti jeví jako příhodné, samotné zasedání synody se může konat ve více mezi sebou odlišných obdobích.“ <sup>31</sup> A tak čl. 4 *Episcopalis communio* stanovuje jako *závazné* tři

<sup>27</sup> FRANTIŠEK, Apoštolská konstituce o biskupské synodě *Episcopalis communio* (15. září 2018), čl. 6. Český text in ACTA České biskupské konference 15 (2020), s. 4–24 (dále zkráceno na EC).

<sup>28</sup> FRANTIŠEK, „Promluva při příležitosti 50. výročí biskupské synody“ (17. 10. 2015), [https://www.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2015/october/documents/papa-francesco\\_20151017\\_50-anniversario-sinodo.html](https://www.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2015/october/documents/papa-francesco_20151017_50-anniversario-sinodo.html) [cit. 24. 5. 2024].

<sup>29</sup> FRANTIŠEK, Apoštolská exhortace o hlásání evangelia v současném světě *Evangelii gaudium* (24. 11. 2013), Praha: Paulínky, 2014, čl. 1 (dále zkráceno na EG).

<sup>30</sup> EG, čl. 25.

<sup>31</sup> EC, čl. 8.



fáze (přípravná fáze – fáze vlastního jednání – prováděcí fáze), z nichž první je plné projevení synodální povahy církve v podobě konzultace Božího lidu<sup>32</sup> a která dle rozhodnutí Generálního sekretariátu synody může být v jednotlivých případech završena předsynodní poradou na rovině světové církve nebo na rovině světových regionů (národní, kontinentální shromáždění).

Inovaci a důrazem, který je prozatím kladen v době papeže Františka na metodu práce ve všech fázích synody, tedy metoda *duchovní konverzace*, je něčím víc než jen hledáním řešení v diskuzi (*decision making* a *decision taking*).<sup>33</sup> V myslí papeže Františka jsou cestou krystalizování *consensus Ecclesiae*, který se, snad až příliš optimistickými slovy Theobalda, viděno z dnešního úhlu pohledu, projeví jako „cesta zklidnění, ne-li přímo usmíření, a tvořivosti ve službě misijní přítomnosti církve v našich společnostech“.<sup>34</sup>

Je-li proto možné hledat zjevnou souvislost mezi II. vatikánským koncilem a probíhající Synodou o synodalitě – s vědomím odlišné historické situace, ve které se nyní církev a lidstvo nachází nyní vzhledem k 60. letům 20. století<sup>35</sup> –, tato podobnost spočívá primárně v *pastorálním*

<sup>32</sup> EC, čl. 6.

<sup>33</sup> Na to upozorňuje i *Instrumentum laboris* pro 1. zasedání Synody: „Formace k duchovní konverzaci je formací k bytí synodální církví.“ Srov. GENERÁLNÍ SEKRETARIÁT SYNODY, „*Instrumentum laboris* pro 1. zasedání XVI. řádného generálního shromáždění Synody biskupů,“ čl. 42, [https://cbk.cirkev.cz/public/media/files/39/source/orig/38519\\_instrumentum-laboris-cz.pdf](https://cbk.cirkev.cz/public/media/files/39/source/orig/38519_instrumentum-laboris-cz.pdf) [cit. 21. 5. 2024]. K živé tématice rozhodovacích procesů a k její teologicko-kanonické reflexi v *Instrumentum laboris* pro 1. zasedání synody v říjnu viz Alphonse BORRAS, „Comment faire évoluer les procédures décisionnelles en Église d’une manière authentiquement synodale?“, *Nouvelle revue théologique* 145 (2024): 390–408 a také Josef MIKULÁŠEK, „Synodality: The Church that Still Listens and Learns,“ *AUC Theologica* 12, č. 1 (2022): 11–27 (doi: 10.14712/23363398.2022.15). V širším horizontu je možné nahlédnout paralelu s II. vatikánským koncilem a důrazem papeže Jana XXIII. na liturgický rozměr synodality/synodálního shromáždění církve (viz Andrea RICCARDI, „La tumultuosa apertura dei lavori,“ in *Storia del Concilio vaticano II. Sv. 2: La formazione della coscienza conciliare*, ed. Giuseppe Alberigo, Bologna: Il Mulino, 2012, s. 31–34). Tuto perspektivu – *synoda jako liturgie* – před léty znovu zdůraznil G. Alberigo v jednom ze svých posledních textů: Giuseppe ALBERIGO, „Sinodo come liturgia?“, *Cristianesimo nella storia* 28 (2007): 1–40.

<sup>34</sup> THEOBALD, *Un concilio in incognito?*, s. 126.

<sup>35</sup> Vzhledem k II. vatikánskému koncilu je třeba „v užším slova smyslu považovat za uzavřené období recepce a aplikace koncilu a pokročit směrem k reliktuře [koncilu, pozn. aut.], která je zároveň jeho aktualizací a oživením.“ COSTA, „Sinodo 2021–2024,“ s. 533.

charakteru<sup>36</sup> obou shromáždění, který v situaci misijní proměny církve hledá nový způsob jak intra-ekleziální komunikace, tak vně zaměřeného „přizpůsobeného kázání“<sup>37</sup> (lat. *accomodata praedicatio*) evangelia v dnešní situaci, na což klade důraz třetí z termínů v podtitulu probíhající synody: společenství – spoluúčast – *poslání*. Snahu papeže Františka je tak v současné situaci možné označit jako tvorbu *spirituálního leadershipu* pro jednotlivé roviny života církve a také pro odlišné socio-kulturní kontexty (geografické celky) ve kterých církev žije.<sup>38</sup>

## 2. SYNODA O SYNODALITĚ OBNOVUJE KATOLICITU CÍRKVE

Zkušenost mnoha osob, zapojených do konzultace Božího lidu jako přípravné fáze Synody o synodalitě, je možné popsat jako pozitivní zkušenost s přizváním k výše zmíněnému *spirituálnímu leadershipu* na jednotlivých rovinách církve, od farností a církevních společenství přes diecéze až po rovinu celosvětovou: *celek* Božího lidu je přizván spolupodílet se, a tedy být *aktivním* subjektem,<sup>39</sup> na rozvoji živé Tradice církve, která „prospívá v církvi s pomocí Ducha svatého“.<sup>41</sup>

<sup>36</sup> Pro posouzení „pastorálního charakteru“ II. vatikánského koncilu v pokoncilní teologické reflexi, viz Giuseppe ALBERIGO, „Critères herméneutiques pour une histoire de Vatican II,“ in *A la veille du concile Vatican II. Vota et reactions en Europe et dans le catholicisme oriental*, ed. Mathijs Lamberigts – Claude Soetens, Leuven: Bibliotheek van de Faculteit der Godgerleerdheid, 1992, s. 12–23 (později rozšířeno v Giuseppe ALBERIGO, „Criteri ermeneutici per una storia del Vaticano II,“ in Giuseppe Alberigo, *Transizione epocale. Studi sul Concilio Vaticano II*, Bologna: Il Mulino, 2009, s. 29–46). Také viz Christoph THEOBALD, „Le concile et la forme ‚pastorale‘ de la doctrine,“ in *La parole du salut*, ed. Bernard Sesbouë – Christoph Theobald, Paris: Desclée de Brouwer, 1996, s. 471–510.

<sup>37</sup> II. Vatikánský koncil, *Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě Gaudium et spes*, čl. 44, in *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002.

<sup>38</sup> Více k spirituálnímu leadershipu jako jednoho z výsledků probíhající Synody viz Massimo FAGGIOLI, „The Synod on Synodality (2021–2024) as an Institution,“ *Revista Teologia* 61, č. 143 (2024): 77–96, zde 88–89.

<sup>39</sup> „Mnozí interpreti správně zdůrazňují [v rámci probíhající Synody, pozn. aut.] téma církve jako Božího lidu; avšak to, co podle papeže [Františka, pozn. aut.] zejména charakterizuje tento lid je *sensus fidei*, díky němuž je tento lid neomylný *in credendo*. Tato neomylnost je známou součástí nauky a týká se celé církve: *celek věřících se nemůže mýlit ve víře*, na základě světla, které je Duchem svatým darováno při křtu.“ Andrea TORNIELLI, „Grech: il Sinodo si trasforma per dar spazio al popolo di Dio. Intervista con

Z pohledu Božího lidu se pravděpodobně může zdát nadbytečně zdlouhavým synodální proces, který není limitován jednou událostí/shromážděním delegátů, ale má několik na sebe navazujících etap, pravidelně přerušovaných momenty *restitutio*, které zaujímají pozici nikoliv nadbytečného „intermezza“, nýbrž upřesňování a vyjasňování *conspiratio* (LG 12) celé církve.<sup>41</sup> Toto téma chybí výraznějším způsobem akcentováno v Theobaldově knize, a proto se u něj zastavím, jelikož se jedná o jeden z aspektů klíčových pro synodální proměnu celé církve, která není samoúčelná a – slovníkem papeže Františka – autoreferenciální, nýbrž svým způsobem přispívá k „misijnímu rozhodnutí“, schopnému proměnit „zvyklosti, styly, harmonogramy, slovník i všechny církevní struktury“ tak aby se staly „přiměřenou cestou k evangelizaci současného světa“.<sup>42</sup>

První konkrétní situaci, ve které byla tato *restitutio* – jako prvek živé Tradice církve – aplikována, bylo *navrácení* průběžných plodů první etapy Synody o synodalitě (tj. konzultace Božího lidu na farní/diecézní/národní rovině) zpět na úroveň místních církví prostřednictvím *Dokumentu pro kontinentální fázi* Synody publikovaného 24. října 2022. Ten v sobě „shromažďuje a *navrací* místním církvím to, co Boží lid z celého světa vyslovil v prvním roce synody“ a který má dále „vést a umožnit nám prohloubit naše rozlišování“.<sup>43</sup> Nebylo proto náhodou, že *Dokument pro kontinentální fázi* vyzýval k *relektuře*, tj. k nové reflexi, příspěvků místních církví celého světa a k dalšímu upřesnění 1) zkušenosti místní církve, 2) vytyčení napětí a nových otázek, které synodální proces vyvolává

---

il segretario generale,” in *L'Osservatore romano* (21. 5. 2021). Elektronická verze textu dostupná v <https://www.vaticannews.va/it/vaticano/news/2021-05/sinodo-vescovi-grech-intervista.html> [cit. 25. 5. 2024].

<sup>40</sup> II. Vatikánský koncil, *Věroučná konstituce o Božím zjevení Dei verbum*, čl. 8, in *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. K analýze tří subjektů živé Tradice církve viz např. komentář ve Vincenzo Di PILATO, „La trasmissione della divina rivelazione,” in *Commentario ai documenti del Vaticano II*, sv. 5 *Dei verbum*, ed. Serena Noceti – Roberto Repole, Bologna: EDB, 2017, s. 176–178. V českém jazyce viz Josef MIKULÁŠEK, „Nesaturovanost' Tradice církve,” *Studia Theologica* 20, č. 3 (2018): 49–73 (doi: 10.5507/sth.2018.010).

<sup>41</sup> K tématu viz např. Pavol HRABOVECKÝ, „John Henry Newman's Understanding of the Sensus Fidelium and the Current Challenges of Synodality,” *AUC Theologica* 12, č. 1 (2022): 29–40 (doi: 10.14712/23363398.2022.16).

<sup>42</sup> EG, čl. 27.

<sup>43</sup> GENERÁLNÍ SEKRETARIÁT SYNODY, „Dokument pro kontinentální etapu ‚Rozšíř prostor svého stanu‘ (Iz 54, 2),“ čl. 105, [https://cbk.cirkev.cz/public/media/files/23/source/orig/22767\\_221006-synoda-pracovni-dokument-pro-kontinentalni-synodu-o-synodalite-cz-kor.pdf](https://cbk.cirkev.cz/public/media/files/23/source/orig/22767_221006-synoda-pracovni-dokument-pro-kontinentalni-synodu-o-synodalite-cz-kor.pdf) [cit. 24. 5. 2024] (dále zkráceno na DKE).

a 3) stanovení priorit vycházejících z naslouchání Božímu lidu v místní církvi.<sup>44</sup> Tato *restitutio* následovala také po 1. zasedání Synody v říjnu 2023 přizváním ke konzultaci (novému „prosévání“) průběžných výsledků obsažených v *Souhrnné zprávě*.<sup>45</sup>

V současné chvíli ještě není zřejmé, zda *proces* Synody o synodalitě bude pokračovat několika následující fázemi *restitutio*, a není tedy zcela jasné, jakého stupně *consensus Ecclesiae* má proces rozlišování dosáhnout při vědomí toho, že „v církevním společenství existují místní (partikulární) církve, které si uchovávají vlastní tradice“, přičemž „zůstává nedotčeno prvenství Petrova stolce, který předsedá celému shromáždění lásky, chrání oprávněnou rozmanitost a zároveň bdí nad tím, aby jednotlivé zvláštnosti nejenom neškodily jednotě, ale spíše jí sloužily“.<sup>46</sup>

Technický termín *restitutio* je tedy prohloubením myšlenky *receptce* magisteriálních výroků, která se objevila v katolické ekleziologii a kanonickém právu nikoliv náhodou právě v letech po uzavření II. vatikánského koncilu.<sup>47</sup> V tu dobu Yves Congar připomíná, že „receptce není nic jiného než rozšíření a prodloužení koncilního procesu: je spojena se samotnou ‚konciliární‘ povahou církve“,<sup>48</sup> či spíše vyjádřením katolicity

<sup>44</sup> DKE, čl. 106. V tomto postupu velmi silně rezonují pasáže z *Lumen gentium* čl. 13, věnované všeobecnosti (= rozmanitosti v jednotě) Božího lidu: Jednotlivé místní církve „přinášejí (...) své dary ostatním částem [celku církve, pozn. aut.] a celé církvi, takže celek i jednotlivé části se obohacují vzájemným sdílením všech a jejich snahou po plnosti v jednotě.“ Srov. II. Vatikánský koncil, *Věroučná konstituce o církvi Lumen gentium* (dále zkráceno na LG), in *Dokumenty II. vatikánského koncilu*.

<sup>45</sup> Srov. „Souhrnná zpráva“.

<sup>46</sup> LG, čl. 13. Stejný článek LG dále přibližuje toto *vzájemné obdarování* částí v celku církve: „Členové Božího lidu jsou vyzýváni k vzájemnému sdílení hodnot a také o jednotlivých církvích platí apoštolova slova: ‚Navzájem si pomáhajte podle míry Božích darů jako dobří správcové rozmanité Boží milosti‘ (1Pt 4, 10).“ Jeden z předních současných teologů synodality, Rafael Luciani, dynamiku *restitutio* komentuje následovně: „Lze se domnívat, že prostorem a cílem *restitutio* je vytvořit *consensus totius populi*, celku Božího lidu, avšak na základě konkrétnosti rozdílných kulturních forem [místní církve, pozn. aut.] se všemi bohatými a rozmanitými důsledky pro rozvoj života a poslání církve v každém místě.“ Srov. Rafael LUCIANI, „Teologia e pratica del *sensus fidei*,“ *Il Regno – Documenti* 7 (2023): 247.

<sup>47</sup> Viz např. příspěvky jako Alois GRILLMEIER, „Konzil und Rezeption. Methodische Bemerkungen zu einem Thema der ökumenischen Diskussion der Gegenwart,“ *Theologie und Philosophie* 45 (1970): 321–52 a také Yves CONGAR, „La ‚réception‘ comme réalité ecclésiologique,“ *Revue de Sciences philosophiques et théologiques* 56, č. 3 (1972): 369–403 (později nově publikováno v Yves CONGAR, *Église et papauté: Regards historiques*, Paris: Cerf, 1994, s. 229–266).

<sup>48</sup> CONGAR, „La ‚réception‘ comme réalité ecclésiologique,“ s. 396.

církve: církve jako společenství místních církví – *communio ecclesiarum*.<sup>49</sup> Znamenalo-li 2. tisíciletí postupné převažování centralizovaného pojetí církve v rukou papeže a kolem něj utvářeného aparátu Římské kurie, došlo k marginalizaci *recepce* jako aktu teologického přivlastnění si místní církve, na úkor „hierokratického“ pojetí církevní autority, předkládající magisteriální nauku *univerzálně* platnou – vize, v níž se *recepce* rovná pasivní poslušnosti a přijetí. Avšak 20. století v katolické ekleziologii obnovuje teologii místní církve a tím *recepti* jako kreativní hermeneutický proces na straně „příjemce“.<sup>50</sup>

Probíhající synoda však před vlastní fází *recepce*<sup>51</sup> zdůrazňuje dialogickou povahu *restitutio* jako průběžný proces rozlišování. Jak zdůrazňuje venezuelský teolog Rafael Luciani, „*restitutio* je prvním krokem směrem k takové vizi a praxi [života církve, pozn. aut.], která umožňuje uznání a zhodnocení teologických, liturgických, spirituálních, pastorálních a kanonických specifik každého socio-kulturního regionu v němž církev žije“.<sup>52</sup> Ekleziální prvek *restitutio* tak aktualizuje to, co stojí v textu Mezinárodní teologické komise *Synodalita v životě a poslání církve*, v části věnující se uskutečňování synodality, kde se v čl. 72 píše: „Dynamiku synodality vystihuje vzájemný kruhový poměr mezi *sensus fidei*, jímž jsou vybaveni všichni věřící a s nímž je spjata rozlišování odehrávající se na různých úrovních synodality, a ministeriální službou zaměřenou na jednotu a na řízení církve.“<sup>53</sup> Synodalita otevírá „hierokratický“ model *recepce* do roviny kruhového schématu, zdůrazňujícímu „křestní důstojnost a spoluzodpovědnost všech“<sup>54</sup> při zachování specifity nositelů služebného kněžství a také charismat, která „Duch svatý vylévá na Boží lid“.<sup>55</sup>

Právě (opakované) vložení etapy *restitutio* do procesu kolektivního rozlišování vrcholícího ve finální tvořivé *recepti* závěrů Synody (a obecněji: magisteriálního učení) podtrhuje důležitost času – „čas je

49 Viz např. Josef MIKULÁŠEK, „*Communio ecclesiarum*: Katolicita církve ve světle synodální proměny církve,“ *Studia Theologica* 25, č. 2 (2023): 1–25 (doi: 10.5507/sth.2023.021).

50 K analýze tří typů hermeneutik doktrinálních textů (hermeneutika autora – hermeneutika textu – hermeneutika příjemce) v Ormond RUSH, *Still Interpreting Vatican II. Some Hermeneutical Principles*, New York: Paulist Press, 2004.

51 Srov. EC, čl. 19–21.

52 LUCIANI, „Teologia e pratica del *sensus fidei*,“ s. 246.

53 *Synodalita v životě a poslání církve*, čl. 72.

54 Tamtéž.

55 Tamtéž.

nadřazen prostoru“<sup>56</sup> – , který „umožňuje pracovat dlouhodobě, bez posedlosti okamžitými výsledky“,<sup>57</sup> kdy je třeba „abychom dávali přednost takovým skutkům, které ve společnosti plodí nové dynamismy a vtahují ostatní lidi i skupiny, jež je budou rozvíjet, dokud nepřinesou plody v důležitých dějinných událostech“.<sup>58</sup> Tato dynamika kolektivního – „vrstevnatého“ – rozlišování se pak stává dynamikou *ekleziogeneze*, způsobem konstituování se místní církve ve společenství církve, jak stojí již v *Gaudium et spes*:

Od samého počátku svých dějin se naučila [tj. církev, *pozn. aut.*] vyjadřovat Kristovo poselství pomocí pojmů a jazyků různých národů a nadto se snažila osvětlit je moudrostí filozofů; to proto, aby přizpůsobila evangelium, pokud to bylo možné, chápavosti širokých vrstev i nárokům vzdělanců. Toto *přizpůsobené kázání* [lat. *accomodata praedicatio*] zjeveného slova musí zůstat *zákonem veškeré evangelizace*. Tak se totiž v každém národě vytváří možnost vyjádřit vlastním způsobem Kristovo poselství a zároveň se rozvíjí živý styk mezi církví a různými národními kulturami.<sup>59</sup>

### 3. SYNODA O SYNODALITĚ A NUTNOST „PRAKTICKÉ“ PNEUMATOLOGIE

Výše zmíněné dvě dílčí otázky, zdůrazňující synodalitu jako *styl* života církve (tj. jako proces *synodalizace*), s sebou přinášejí potřebu vyjasnění dalšího elementu života církve, tentokrát ryze *teologálního* řádu. V základu a středu obnovy synodálního vědomí církve stojí „pokračující otázka týkající se ‚kdy‘ a ‚jak‘ [působení, *pozn. aut.*] Ducha svatého“.<sup>60</sup> Mnohé anti-synodální postoje současnosti se v převážné míře snaží právě o podtržení *lidského* aspektu „synodalizace“ církve, tj. její prezentaci jako pouze lidský styl řízení.<sup>61</sup> To, co je v podobné prezentaci synodální proměny církve ve většině případů postrádáno, je nutný pneumatologický základ synodální církve. Před jeho opomenutím přímo varoval papež František v den zahájení Synody a její první fáze, konzultace Božího lidu, 9. října

<sup>56</sup> Viz EG, čl. 222–225.

<sup>57</sup> EG 223.

<sup>58</sup> Tamtéž.

<sup>59</sup> GS, čl. 44.

<sup>60</sup> Peter CASARELLA, „The Pneumatology of the Synodal Church,“ *The Thomist* 87 (2023): 273.

<sup>61</sup> Viz např. Julio LOREDO – José Antonio URETA, *Processo sinodale: Un Vaso di Pandora*, Roma: Associazione Tradizione Famiglia Proprietà, 2023.

2021: „Připomínám, že Synoda není parlamentem, Synoda není průzkumem mínění; Synoda je ekleziálním momentem a protagonistou Synody je Duch svatý.“<sup>62</sup>

Několik dnů před zahájením Synody o synodalitě v projevu k věřícím římské diecéze, dne 18. září 2021, papež František zdůraznil:

Téma synodality není jednou z kapitol ekleziologického manuálu, natož módní záležitostí, sloganem nebo pojmem k označení našich setkání. Ne! Synodalita vyjadřuje povahu církve, její formu, její styl a poslání. A tak mluvíme o synodální církvi, avšak vyhýbejme se tomu, abychom se domnívali, že jde jen o jeden název mezi ostatními, jen o jednu z alternativ. Toto neříkám na základě teologického pohledu, dokonce ani jako svůj osobní názor, ale v návaznosti na to, co můžeme považovat za první a nejdůležitější „manuál“ ekleziologie, a tím je kniha *Skutků apoštolů*.<sup>63</sup>

Číst probíhající Synodu o synodalitě ve světle Skutků apoštolů, kroniky rodící se prvotní církve, je neodmyslitelným předpokladem výše zmíněné *ekleziogeneze* jako procesu rozvoje církve v dějinách, ve kterých se – neustále – projevuje, že církev je „jedinou složenou skutečností, srůstající z lidského a božského prvku“,<sup>64</sup> tedy místem působení Božího Ducha skrze *conspiratio fidelium*.

Již před padesáti lety, přesněji 6. června 1973, v jednom z proslovů papeže Pavla VI. zaznívá pevné přesvědčení, že „zvláště ekleziologii II. vatikánského koncilu by mělo následovat nové bádání a nový vztah k Duchu svatému, jako neodmyslitelná součást koncilní nauky“.<sup>65</sup> Jak píše australský teolog Ormond Rush, „důraz II. vatikánského koncilu na místo a jednání Ducha svatého v dějinách spásy zajisté patří mezi nejvýznamnější posuny celého koncilního jednání“, avšak donedávna patřil mezi „nejméně recipované [posuny, pozn. aut.] v životě církve“.<sup>66</sup> Sepětí pneumatologie a z ní vycházející pojetí synodality církve se minimálně

<sup>62</sup> FRANTIŠEK, „Projev při zahájení synodálního procesu“ (9. 10. 2021), <https://www.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2021/october/documents/20211009-apertura-camminosinodale.html> [cit. 22. 5. 2024].

<sup>63</sup> FRANTIŠEK, „Projev k věřícím diecéze Řím“ (18. 9. 2021), <https://www.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2021/september/documents/20210918-fedeli-diocesiroma.pdf><https://www.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2021/september/documents/20210918-fedeli-diocesiroma.html> [cit. 22. 5. 2024].

<sup>64</sup> LG, čl. 8.

<sup>65</sup> PAVEL VI., „Generální audience 6. června 1973,“ [https://www.vatican.va/content/paul-vi/it/audiences/1973/documents/hf\\_p-vi\\_aud\\_19730606.html](https://www.vatican.va/content/paul-vi/it/audiences/1973/documents/hf_p-vi_aud_19730606.html) [cit. 22. 5. 2024].

<sup>66</sup> Ormond RUSH, *The Vision of Vatican II. Its Fundamental Principles*, Collegeville: Liturgical Press, 2019, s. 80.



v posledních letech vyjevuje jako *conditio sine qua non* synodality, a tak velmi pečlivě Generální sekretariát Synody již od *Přípravného dokumentu* Synody o synodalitě zdůrazňuje adekvátní metodu (*meta-hodos*) rozlišování celého Božího lidu, spočívající v tom, co za krátkou dobu získalo název „konverzace v Duchu“.<sup>67</sup> Ta je cestou osvojování si „takového smýšlení a cítění (*fronésis*), jaké dostáváme od Otce, když jsme v Kristu“,<sup>68</sup> podle slov apoštola Pavla: „Nechť je mezi vámi takové smýšlení, jako v Kristu Ježíši“ (Flp 2, 5). Již dokument *Synodalita v životě a poslání církve* stanovuje kritéria rozlišování/konverzace v Duchu: 1) prostor modlitby a meditace, 2) reflexe a nezbytné studium, 3) pokojný a realistický dialog, 4) úsilí o evangelijní svobodu „od jakékoli překážky, která by mohla oslabovat otevřenost vůči Duchu“ a 5) pozornost ke zkušenostem a problémům konkrétní komunity křesťanů.<sup>69</sup> Při zapojení těchto prvků konverzace v Duchu se konkrétní shromážděné společenství křesťanů podílí na *munus propheticum* celé církve, celku věřících, kteří „mají pomazání od Svatého“ a tak přispívají vlastní zkušeností k formování „jedinečného souladu biskupů a věřících“.<sup>70</sup>

Jak upřesňuje C. Theobald, „dnes si stále více uvědomujeme, že je nemožné naslouchat Bohu, který k nám promlouvá, bez toho, abychom současně naslouchali druhým“,<sup>71</sup> tedy naslouchání tomu, co „říká Duch církevním obcím“ (Zj 2, 11). Klade proto důraz na „stereofonní“ naslouchání – Duchu svatému a znamením času jako způsobu kráčení církve dějinami k eschatologickému naplnění, kdy „bude Bůh všechno ve všem“ (1Kor 15, 28) a kdy uvede Duch pravdy celé lidstvo do „veškeré pravdy“ (Jn 16, 13). V Theobaldově pohledu je tedy nutné vzájemně propojovat – a také vzájemně podmiňovat – „institucionální reformu“ s osobní

<sup>67</sup> SROV. GENERÁLNÍ SEKRETARIÁT SYNODY, „Přípravný dokument XVI. řádného generálního shromáždění biskupské synody ‚Za církev synodální: Společenství, spoluúčast a poslání‘ (7. 9. 2021),“ čl. 25 ([https://cbk.cirkev.cz/public/media/files/19/source/orig/18647\\_cbkdc\\_s\\_prip\\_ravný-dokument-xvi-radneho-generalniho-shromazdeni-biskupske-synody-za-cirkev-synodalni-7-zari-2021.pdf](https://cbk.cirkev.cz/public/media/files/19/source/orig/18647_cbkdc_s_prip_ravný-dokument-xvi-radneho-generalniho-shromazdeni-biskupske-synody-za-cirkev-synodalni-7-zari-2021.pdf) [cit. 22. 5. 2024]) a zejména GENERÁLNÍ SEKRETARIÁT SYNODY, „Vademecum k Synodě o synodalitě“ (7. 9. 2021), Dodatek B (<https://www.ado.cz/wp-content/uploads/2021/10/synoda-vademecum.pdf> [cit. 22. 5. 2024]).

<sup>68</sup> *Synodalita v životě a poslání církve*, čl. 112.

<sup>69</sup> Tamtéž, čl. 114.

<sup>70</sup> DV, čl. 10. Formulace „singularis Antistitum et fidelium conspiratio“ se objevuje v DV jako recipovaná z buly Pia IX. *Ineffabilis Deus* (8. 12. 1954), kterou papež prohlašuje za dogma nauku o Neposkvrněném početí Panny Marie. O rozdílu mezi *sensus fidei* a veřejným míněním viz *Sensus fidei v životě církve*, čl. 113–119.

<sup>71</sup> THEOBALD, *Un concilio in incognito?*, s. 11.

a kolektivní „konverzí“ křesťanů při vědomí toho, že obojí je *způsobem* přebývání a projevování se Božího Ducha v církvi.<sup>72</sup> Touto myšlenkou se otevírá velmi zajímavé pole bádání – přesahující možnosti tohoto textu – na něž upozornil již před léty Giuseppe Ruggieri ve své analýze modlitby *Adsumus Sancte Spiritus*<sup>73</sup> užívané při slavení církevních synod a koncilů. Ruggieri zdůraznil, že modlitba *Adsumus* „uvádí do dvojího rozměru synodální události: jedná se o kající událost, v níž církev uznává vlastní hříšnost a potřebu odpuštění a obrácení; ale také o událost daru Ducha, který umožňuje obrácení a osvětluje srdce“. Synodalita tedy není na prvním místě „oslavou církevní okázalosti, vyjádřením moci, nýbrž postojem adorace hříšníků tváří v tvář tajemství společenství (...), jež je darem Ducha“.<sup>74</sup> Jak stále relevantní je tento rozměr synodálních událostí, naznačili členové 1. zasedání Synody o synodalitě v říjnu 2023 svým *Listem Božímu lidu*.<sup>75</sup>

## ZÁVĚR

Ambicí Christopha Theobalda a jeho knihy *Un nouveau concile qui ne dit pas son nom?* nebylo vytvoření jednostranné „apologetiky“ synodalit ani z hlediska fundamentálně-teologického, ani z hlediska ekleziologického. Lze se oprávněně domnívat, že jde zejména o osobně „angažovanou“

<sup>72</sup> Není „žádné konverze bez institucionální reformy, ani žádné strukturální transformace bez *metánoia*“. Tamtéž, s. 135.

<sup>73</sup> Český text modlitby – „Zde jsme, před tebou, Duchu svatý“ – v elektronické verzi, viz: <https://www.ado.cz/wp-content/uploads/2021/10/synoda-logo-a-modlitba.pdf> [cit. 25. 5. 2024].

<sup>74</sup> Giuseppe RUGGIERI, „I Sinodi tra storia e teologia“, *Cristianesimo nella Storia* 27 (2006): 365–392, zde 389–390, pozn. 62.

<sup>75</sup> „Aby církev ve svém rozlišování [na cestě synodální proměny, pozn. aut.] pokročila, musí bezpodmínečně naslouchat všem, počínaje těmi nejmehčšími. To vyžaduje cestu obrácení, která je zároveň cestou chvály: ‚Velebím tě, Otče, Pane nebe a země, že když jsi tyto věci ukryl před moudrými a chytrými, odhalil jsi je maličkým.‘ (Lk 10, 21) Znamená to naslouchat těm, kterým se ve společnosti upírá právo mluvit nebo kteří se cítí vyloučení, a to i od církve. (...) Církev naší doby má především povinnost naslouchat v duchu obrácení těm, kdo se stali oběťmi zneužívání ze strany některých členů těla církve, a také se konkrétně a strukturálně zavázat k tomu, aby se nic takového již neopakovalo.“ „List XVI. řádného generálního shromáždění biskupské synody Božímu lidu“ (25. 10. 2023), [https://cbk.cirkev.cz/public/media/files/45/source/orig/44017\\_list-xvi-radneho-generalniho-shromazdeni-biskupske-synody-bozimu-lidu.pdf](https://cbk.cirkev.cz/public/media/files/45/source/orig/44017_list-xvi-radneho-generalniho-shromazdeni-biskupske-synody-bozimu-lidu.pdf) [cit. 25. 5. 2024].

reflexi toho, kdo jako člen teologické komise Generálního sekretariátu Synody prožíval 1. a 2. zasedání Synody o synodalitě velmi intenzivním způsobem a kdo tuto zkušenost zasazuje do širšího kontextu vlastní teologické reflexe recepce II. vatikánského koncilu.

Na závěr tohoto krátkého textu je tedy třeba se ptát na konečnou odpověď teze, kterou Theobald představuje na jejím počátku. A tedy: Jaké je Theobaldovo hodnocení paralel a chronologické návaznosti mezi II. vatikánským koncilem a Synodou o synodalitě?

Bez toho, aniž bych byl mohl v rámci tohoto krátkého textu vstoupit do hlubší analýzy obsahu projednávaných témat, závěrem je možné uvést Theobaldovo přesvědčení, že „proces započatý papežem Františkem v říjnu 2021 je historickou událostí, která je, na základě vlastní ambice, rovna II. vatikánskému koncilu“. Jen stěží, uzavírá Theobald,

bude možné vrátit se zpět [tj. před zahájení Synody o synodalitě, *pozn. aut.*], vezmeme-li v úvahu naprostou svobodu (*parrhêsia*), s níž byly poprvé všechny nebo téměř všechny kontroverzní otázky – doslova – položeny na stůl k přezkoumání a k vytvoření řešení, které by odpovídalo na to, co [místní, *pozn. aut.*] církve a církev slyší, když naslouchají tomu, co „Duch praví církvím“ (Zj 2, 7).<sup>76</sup>

#### Synod on Synodality (2021–2024) as an ‘Incognito’ Council? Several Comments on Christoph Theobald’s Book

**Keywords:** Synod on Synodality (2021–2024); Christoph Theobald; Synodal conversion of the Catholic Church; Reception of the Second Vatican Council

**Abstract:** The article presents Christoph Theobald’s book *Un nouveau concile qui ne dit pas son nom?* and critically analyses some of the suggestions that arise from reading it, especially those dealing with the nature, method of work and interim results of the ongoing Synod on Synodality (2021–2024) of the Catholic Church. In the second part of the article, the author focuses on reflecting 1) on the relationship between the Second Vatican Council (1962–1965) and the Synod on Synodality, 2) on the deepening of the theology of the local Church against the background of the various stages of the synodal process,

<sup>76</sup> Hned poté Theobald dodává: „Římskokatolická církev se vydala cestou kulturní změny. Jen čas ukáže, zda se tento nový způsob kráčení, rozvinutý Synodou, opravdu zakoření v Božím lidu a efektivně vytvoří novou synodální kulturu“ života církve. Tamtéž, s. 158.

and 3) on the need for “a practical pneumatology” for the effective implementation of the synodal transformation of the Church.

Josef Mikulášek Ph.D.  
Univerzita Palackého v Olomouci  
Cyrilometodějská teologická fakulta  
Katedra systematické teologie  
Univerzitní 22  
779 00 Olomouc  
*josef.mikulasek@upol.cz*